

Historisk sømærke på Fanø genrejst med Silkeborg-kæmper
 Naturstyrelsen, Søhøjlandet (tidligere Silkeborg Skovdistrikt) råder over noget af det bedste nåletræ i Danmark. En af specialiteterne er de slanke douglasgraner, som med deres mere end 50 m er de højeste træer i Danmark. Tømmeret herfra benyttes til mange forskellige formål, skibsmaster, møllevinger, gulvplanker og til tagkonstruktioner i f.eks. Christiansborg Slot og Roskilde Domkirke ... og nu også til genopførelsen af Danmarks ældste sømærke ved Sønderho på Fanø.

En hjælp i det farefulde Vadehav

I vikingetid, middelalder og helt op i 1700-tallet var Ribe en betydelig handelsplads. Men at sejle ud og ind mellem Fanø og Mandø var en risikabel affære. Derfor blev der langs sejltrederne lagt søtønder og sat koste ud. Og på

klittoppene ud for Sønderho lod Ribe-købmænd og -skippere så tidligt som i 1624 opsætte to sømærker. De fungerede som sigtekorn på et geværløb: Når skibsføreren på sit skib havde de to sømærker over ét, vidste han, at de angav et sejllob og at han var på sikker vej. Sådant fungerede det i flere hundrede år, men da også Fanøs stolte sejlskibsflåde omkring 1900 var skrumpet ind til ingenting, forsvandt behovet for den type afmærkning også. I en oktoberstorm i 1935 væltede det sidst tilbageblevne sømærke. Stumperne blev solgt som brændsel til den lokale bager.

Genrejsning

Lige siden har der gennem årene været gjort forsøg på at genrejse det statelige sømærke, men hver gang er det strandet på grund af økonomien. I 2009 tog en kreds af interesserede imidlertid initiativ til et nyt forsøg. Der blev udarbejdet projektbeskrivelse og der blev gjort historiske studier, så der kunne udføres korrekte arkitekttegninger og så sømærket kunne opføres så originalt som muligt og på den oprindelige position. En række fonde stillede sig meget imødekommende til projektet, så også denne væsentlige del kom på plads. Da området, hvor sømærket har stået og igen skal stå, er fredet, søgtes Fredningsnævnet om dispensation til genopførelsen. Denne dispensation blev givet og for et år siden kunne projektgruppen begynde at indhente tilbud på materialer og udførelse.

Tømmer fra silkeborgskovene

Da sømærket i sin konstruktion har meget med skibskonstruktioner og skibsmaster at gøre, var det derfor nærliggende at kontakte Naturstyrelsen, Søhøjlandet ved skovfoged Allan Stjerne Hansen. Han syntes at det var et særdeles spændende projekt, og da de fornødne fondsmidler var bragt til veje i efteråret 2010, kunne Stjerne Hansen med sit indgående kendskab til skoven og de enkelte træer udpege de absolut bedste træer til formålet: Fuldstændig lige, absolut knastfrie og rent kernetræ uden splintved på den del, der skulle skæres ud til tømmer. Silkeborgskovens douglasgraner har den kvalitets- og styrkemæssige fordel at en stor del af de ældre træer er opstammede i en ung alder, dvs. at grenene er afsavede på stammens nederste 6-8 meter, og denne stammedel er således rent, knastfrit træ.

En kæmpe på 97 år

Til hovedmasten – kongemasten – som i tilskåret mål skulle være 14,5 meter høj og ved foden 37,5 cm på hver led, havde Stjerne Hansen udset sig en flot kæmpe i Silkeborg Østerskov tæt på Sejssnævringen og Caroline Amalies høj. I disse dage for et år siden gik skovfolkene derfor i gang med at fælde de 14 store og smukke træer. Stjerne Hansen havde skønnet, at kongemasten ville være omkring 100 år. Da den var fældet og årringene blev talt, viste det sig at den var 97 år gammel, med en totalhøjde på 43,60 m og en diameter ved foden på omkring 80 cm. De øvrige 13 træer, som skulle bruges til topmærke, tværbomme og skråstage, var mellem 60 og 80 år gamle og blev udpeget på forskellige lokaliteter i Øster- og Sønderskoven.

Østjyske savskærerier

Midt- og Østjylland er af gode grunde stærk i skovteknologi. Derfor blev det også to lokale virksomheder, som skulle udskære tømmeret. Douglasgranerne blev udskåret hos Anders Højgaard i Foldby ved Hinnerup, som er specialist i bygning af solide bjælkehuse efter canadisk forbillede. Sømærkets ”fodder” skulle af hensyn til holdbarheden laves af eg. Derfor blev Herskind Savværk ved Galten kontakttet. Her har man speciale i levering og udskæring af tømmer i store dimensioner. Savværket leverer f.eks. egetømmer til spanter og planker til Fregatten Jylland. Til Fanø-sømærket kunne det levere to 7,5 meter lange og 165 år gamle egetammer fra en holstensk skov ved Lübeck. Der er faktisk derfor også danske af fødsel!

Byggeri og genrejsning

Vinter og forår 2011 blev det udskårne tømmer lagt til langsom tørring, og i maj kunne tre lokale tømmermestre i Sønderho på Fanø gå i gang med at tilpasse tømmeret med tappe, huller, beslag med mere.

Vejret i juni var dejlig tørt, så det var uden problemer at male sømærket tre gange med italienskrød original linoliemaling. På sin byggeplads lå sømærket nu hen over sommeren, og i en forlænget weekend i oktober kunne lokale håndværkere og entreprenører med enestående sponsoreret arbejdskraft og store maskiner og kraner rejse det store sømærke på en klittop uden for Sønderho på nøjagtig det samme sted, som det havde stået, da det faldt i stormen i 1935.

Kvalitet til fremtiden

Havde de fjorten smukke douglasgraner i deres første liv udsigt til de idylliske Borresø og Brassø, får de nu i deres næste – forhåbentlig mindst hundredårige – liv udsigt til den lille smukke skipperby Sønderho, Vadehavet nærmest horisonten rundt, og i klart vejr vil de kunne se til Ribe Domkirke, Esbjerg, Mandø og endda Rømø og de 80 store vindmøller i Horns Rev Havmøllepark ude i Nordsøen. Naturstyrelsen, Søhøjlandet kan være stolte af at kunne levere tømmer til den slags gode formål og i den kvalitet og kaliber.

Note om ophavsret:

Ovenstående tekst er forfattet i samarbejde med skovfoged Allan Stjerne Hansen af undertegnede. Den har dannet grundlag for artiklen ”Historisk sømærke på Fanø genrejst med Silkeborg-kæmper” skrevet af journalist Ove Rabøl og trykt i Midtjyllands Avis 14. december 2011. Avisens version må desværre ikke publiceres på internettet eller gengives andre steder.

Per Hofman Hansen
perhofman@gmail.com